

Hallintohistorian loppu ja ajatusten Greshamin laki

Maailmalla on viime aikoina kiihkeästi keskusteltu artikkelista, jonka eräs luonnontieteilijä sai julkaistuksi postmodernissa *Social Text* -lehdessä. Keskustelu virisi, kun kävi ilmi, että kirjoittajan tarkoituksena oli osoittaa, että tuollaisilla keskusteluareenoilla mikä tahansa saa julkisuutta. Useimmat artikkelissa esitetyt, muka perustellut näkemykset oli ehdoin tahdoin tuulesta temmattu.

Samoilla ajatusten markkinoilla tapahtuu myös merkitykseltään laajakantoisempia ja yleisempiä asioita. Soveltuvan kehyskertomuksen tarjoaa se, kuinka vuonna 1988 amerikkalaisprofessori Allan Bloom osui ikään kuin naulan kantaan. Tämä laajalti julkaiseva kulttuuriperinteen vaalija johti tuolloin Chicagon yliopiston Olin Centeriä. Se nautti 200 miljoonan dollarin vuotuista avustusta vauraalta Olinin säätiöltä. Bloom keksi kutsua vielä tuolloin tuntemattoman Yhdysvaltain ulkoasiainministeriön virkamiehen pitämään esityksen erääseen seminaariin.

Virkamiehen esitys painettiin pian Olinin säätiön vuosittain 4–5 miljoonalla markalla rahoittamaan *The National Interest* -lehteen. Sitä päätoimitti Olinin säätiön 1,5 miljoonalla markalla vuosittain rahoittaman professuurin haltija ja mielipidevaikuttaja Irving Kristol New York Universitystä. Kristol kutsui virkamiehen kirjoitusta kommentoimaan Bloomin sekä arvostetun valtio-opin professorin Samuel Huntingtonin. Jälkimmäinen johti Olinin säätiön vuosittain 65 miljoonalla dollarilla rahoittamaa strategiatutkimuksen laitosta Harvardin yliopistossa.

Tämä näköjään mitä spontaaneimmin versonut debatti johti maailmanlaajuiseen keskusteluun. Kiihkeä huomio suuntautui kirjoittajaan, joka pian pääsi tavoittelemaan akateemisen maailman korkeimpia huippuja. Laaja lukijakunta vakuuttui siitä, että virkamies oli löytänyt todellisen viisasten kiven.

Tuon entisen virkamiehen nimen tuntee nyt jokainen suomalainenkin yliopistointellektuelli, joka on myös saattanut tutustua meidänkin kielellemme käännettyyn virkamiehen bestseller-teokseen.

Ex-virkamiehen nimi on Francis Fukuyama. Artikkelista taidokkaiden kustannustoimittajien ahkeroinnilla tuhdiaksi teokseksi laajennettu hengentuote tunnetaan maassamme nimellä *Historian loppu ja viimeinen ihminen*. Sittemmin Fukuyama on koettanut jatkaa ratsastustaan suosion harjalla laatimalla teoksia muista hetken suosikkiaiheista toivoen, että nekin kuluisivat lukijoiden käsissä.

HISTORIAN LOPPU – HALLINTOHISTORIAN LOPPU

Kenties aivan oleellisinta tuossa maailman lehdistössä kerrotussa tarinassa ei ole se, kuinka meidän olisi suhtauduttava Fukuyaman perusteeseihin. Asialla on kuitenkin myös meidän hallinnon tutkijoiden kannalta kiinnostavuusarvoa. Kenties joillakin meistäkin olisi sanamme sanottavana sellaisiin Fukuyaman perusteeseihin kuin että historia Hegelin tarkoittamassa mielessä olisi loppunut reaalisocialismin pääosin kumouduttua ja länsimaisen demokratian ja markkinatalouden näköjään päästyä lopullisesti voitolle.

Joku oppineempi voisi pohtia, mitä tekemistä Fukuyaman teesillä oikeastaan on sen kanssa, mitä itse Hegel esitti. Hegel on Fukuyamalla »Hegel«, hänen itse rakentamansa variksenpelätti. Sitä hän voi suomia olan takaa ilman, että kukaan pahemmin älähtää tuon, tietysti syntyessään kuolleen luomuksen puolesta.

Joku muu voisi puolestaan pohtia, missä määrin olisi oikeastaan uskottava

fukuyamalaisten ja vastaavien ajatusten erilaisiin seurausteeseihin. Analogisesti voitaisiin olettaa, että »NPM:n», New Public Managementin, eli »uuden julkisjohtamisen» mukainen läpätunkeva managerismi olisi oikeutetusti ja lopullisesti syrjäyttänyt kaikki julkisen hallinnon muut kehittämiskäsitykset. Samalla näyttäisi, että managerismi olisi myös syrjäyttänyt koko julkisen hallinnon sekä *julkisena* hallintona että julkisena *hallintona*.

OECD:n julkaisu *Public Management Focus*kin raportoi kesäkuun 1996 numerossaan, kuinka manageristiksi tehokkuuskalkyyleja suoltaviksi ja sitten niille toimintansa perustaviksi automaateiksi muututtuaan »valtiot hylkäävät jokaisen ajatuksen siitä, että ne pitäytyisivät sellaisiin perinteisiin rooleihinsa kuin yleisen edun suojeleminen, lain ja järjestyksen ylläpito, oikeudenmukaisuuden ja tasa-arvon edistäminen sekä syrjäytyneistä kansalaisista huolehtiminen».

Sellaisenaan nyt hylätyissä arvoissa ei ole mitään puolustettavaa ottaen huomioon niiden ajamisen aikojen kuluessa aiheuttamat haitalliset sivuvaikutukset. On kuitenkin symptomaattista, ettei managerismin vaihtoehtoista enää oikein voi edes keskustella sivistyneessä seurassa, ainakaan jos haluaa tulla kuulluksi toista kertaa.

Arvojen »menneen maailman» asemasta on kannettava huolta tärkeämmästä asiasta: keskustelun tukahtumisen uhkasta ja siitä seuraavasta yksiarvoisuudesta ja vaihtoehdottomuudesta. Jos keskustelua hallitsee vain yksi ainoa, yksiarvoisena esitetty kehityskulku, keskusteluun osallistuvien tai sitä seuraavien ihmisten mielet ovat tulleet piilevästi kolonisoiduksi. Ajattelu on lakannut, ja jäljellä on pelkkä toimeenpano, totteleminen tai alistuminen. Ihmismieliä hallitsee älyllisellä väkivallalla se, joka kykenee tukahduttamaan historian jatkumisesta käytävän keskustelun.

AJATUSTEN »GRESHAMIN LAKI»

Fukuyamalaisten ja vastaavien teesien seurausvaikutukset ovat kyllä omalla tavallaan oleellisia. Vähintään yhtä tärkeää on kuitenkin se, mitä kehyskertomuksemme meille opettaa ajatusten syntymisestä, niiden synnyttämisen ja levittämisen ehtoista sekä siitä, mikä sääntelee joidenkin ajatusten pääsyä voitolle.

Ajatuksiinkin pätee rahateoriassa tunnettu Greshamin laki. Siihen muuten hallinnon tutkimuksen kotijumalista Max Weberkin tiettyssä yhteydessä viittaa: »hyvä raha syrjäyttää aina huonomman rahan kierrossa». Kultarahat ovat korvautuneet aina hopearahalla ja hopearaha kuparirahalla ja jos paperiraha on ollut jo käytössä, on pitäydytty siihen.

Greshamin laki uhkaa säännellä myös omaa ajatusmaailmaamme. Todennäköisimmin laki toteutuu ollessamme erilaisten kuppi-, koulu- tai kansakuntien, organisaatioiden tai herra- tai rouvaseurojen vihkiytyneitä jäseniä. Silloin tyhmyys tiivistyy.

Palatkaamme ajatuksissamme aikaan neljännesvuosisata sitten. Tuolloin pieni osa sonnustautui punatähtisiin rintamerkkeihin ja sinisiin polyesterisiin puoluepaitoihin. Kuitenkin miltei jokaisen muunkin oli jotenkin suhtauduttava silloiseen oikeaan ajatteluun, tahtoi tai ei. Tuolloinkin oikealla ajattelulla oli voimakas ulkomainen tuki ja tehokkaat informaatiokanavat käytössään. Oli joko tultava oikean ajattelun mukaiseen uskoon, ryhdyttävä oikean ajattelun edustajien uskolliseksi apuriksi, näyteltävä, että hyväksyi tuon ajattelun, tai sitten vetäydyttävä pelikentän laidalle.

Kuten edelliselläkin kerralla, tämänkin kertaisella oikealla ajattelulla on joiltakin osin logiikan, teorian ja empirian tuki. Kuten edelliselläkin kerralla, tämänkin kertaisen oikean ajattelun totuuksilla on aluksi ollut hyvä leikitellä.

Edellisellä kerralla nuorisoinen saattoi ärsyttää vanhempiaan vaikkapa ilmoittamalla sitoutuneensa Inès Armandin tai Alexandra Kollontain libertunistisiin käsityksiin

perhemoraalista. Tällä kerralla nuoriso saattaa puolestaan tomerasti todistella, ettei kukaan virkamies koskaan tee päivääkään hyödyllistä työtä ja että julkinen valta on ainoa todellinen yhteiskunnan epäkohta.

Herääminen ottaa tälläkin kerralla aikansa. Toivottavasti se ei ole yhtä tuskallinen kuin viimeksi.

Perti Ahonen